

HANDLEDNING

“MITT LIV SOM BARN”

– EN DOKUMENTÄRFILM OM BARN I SOCIALT
UTANFÖRSKAP I SVERIGE

I filmen "Mitt liv som barn – en dokumentärfilm om barn i socialt utanförskap" får vi möta Lilly, Imre, Rasmus, Christian, Alba, Damir, Alexandro, Yousef och Ernesta. De vittnar alla om att de på ett eller annat sätt hamnat utanför, i ett socialt utanförskap där deras rättigheter inte blivit tillgodosedda.

Vi hoppas att filmen kan användas som utgångspunkt för diskussioner med elever om livsvillkoren för barn och unga i Sverige idag och hur detta relaterar till barnets rättigheter i barnkonventionen.

Vad är socialt utanförskap?

Att leva i socialt utanförskap är att stå utanför viktiga delar av samhället, såsom skola, fritidsaktiviteter, barnhälsovård och andra skyddsnet. Orsakerna till att barn hamnar i socialt utanförskap kan vara många och komplexa. Det kan exempelvis bero på socialt arv, fattigdom, diskriminering, segregation eller olikheter i tillgång till vissa välfärdstjänster mellan boendekommuner. Det kan också finnas biologiska eller psykologiska orsaker som leder till utanförskap. Socialt utanförskap måste ses utifrån ett brett perspektiv, där många olika bakomliggande orsaker samverkar med varandra och också riskerar att förstärka varandra. Barn kan vara missgynnade på flera olika plan, vilket också kan förstärka deras känsla av att leva i socialt utanförskap. Det ökar också risken för arv mellan generationerna.

Barn som växer upp i socialt utanförskap riskerar att hamna i en svårbruten och negativ utvecklingskedja. De har sämre förutsättningar att utvecklas i takt med sina jämnåriga kamrater och nå sin fulla potential. De löper högre risk att drabbas av bland annat ohälsa, sociala problem, läs- och skrivsvårigheter, våld, mobbning, ungdomskriminalitet, samhällsvård, arbetslöshet, fattigdom och diskriminering. Har man väl hamnat i socialt utanförskap är det en lång väg tillbaka.

Läs gärna mer på unicef.se/fakta/barn-i-socialt-utanforskap

Vad säger barnkonventionen?

Det är en grundtanke i barnkonventionen att barn har fullt och lika människovärde. Konventionen fastslår att barn inte är föräldrars eller andra vuxnas ägodelar utan individer med egna rättigheter och ett människovärde, men också att barn har speciella behov av skydd och stöd. Att barn inte är små människor som väntar på att bli vuxna och få bestämma själva, utan barn är människor som har rättigheter här och nu just för att de är under 18 år. Idén om jämställdhet gäller också mellan barn: alla barn har lika värde. Alla rättigheter ska gälla alla barn utan undantag eller diskriminering.

Fyra grundprinciper

Barnkonventionen tillerkänner barn medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Den innehåller fyra grundläggande principer:

- att alla barn har samma rättigheter
- att barnets bästa ska beaktas vid alla beslut
- att alla barn har rätt till liv och utveckling
- att alla barn har rätt att säga sin mening och få den respekterad

Barnkonventionen i sin helhet finns att läsa och beställa på unicef.se/barnkonventionen

Barnkonventionens historia

FN:s konvention om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 och trädde i kraft som internationell lag den 2 september 1990. Bakom de här viktiga bestämmelserna om barns rättigheter ligger många års arbete. Läs gärna mer på unicef.se/barnkonventionen/historia

LEKTIONSUPPLÄGG

Innan filmen

Innan filmen är det bra om eleverna sätter sig in i grundtankarna i barnkonventionen. Mycket information finns att hämta på nätet, inte minst på unicef.se. Se gärna tips på länkar ovan. Det går också bra att ladda ner och beställa läromedel för att starta diskussioner om barnkonventionen från unicef.se/skolor.

Frågor att undersöka innan filmen:

- För vem gäller barnkonventionen?
- Fyra av artiklarna i konventionen brukar man säga ger uttryck för barnkonventionens barnsyn, vilka och vad menas med dessa?
- Vad innebär det när ett land har *ratificerat* barnkonventionen och vilka länder har gjort detta?
- Vem ansvarar för att leva upp till barnkonventionen i de länder som har skrivit under?

Svar finns bland annat på <http://unicef.se/barnkonventionen/fragor-och-svar>

Övning 1 – Vilka rättigheter innehåller barnkonventionen?

Dela in klassen i grupper. Skriv ut de 41 sakartiklarna¹ i artiklarna i barnkonventionen på lappar och klipp isär så varje lapp innehåller en artikel (eller beställ UNICEFs kortlek ”Barnkonventionen in-a-box” på unicef.se/skolor). Ge varje grupp en uppsättning. Be eleverna att välja ut de fem rättigheter/artiklar som de tycker är viktigast och motivera varför. Ha en längre version av barnkonventionen tillgänglig (finnas att beställa på unicef.se eller UD:s hemsida)

Det finns inget rätt svar. Övningen syftar till att eleverna ska börja närma sig innehållet i konventionen och de olika artiklar som den innehåller. Genom att diskutera varför olika artiklar är viktiga tvingas de att lära sig mer om vad de innebär. Det kan vara intressant att se om de artiklar de har valt är någon av grundprinciperna och på vilket sätt andra artiklar kan gå in under dessa. På så sätt kan ni starta en diskussion om grundtankarna i konventionen utifrån de fyra huvudprinciperna.

Be sedan grupperna att välja bort fem rättigheter som de inte anser är viktiga och motivera varför. Fråga sedan eleverna om det var lättare att välja de viktigaste än att ta bort rättigheter? Svaret är troligtvis ja. Varför är det så? Övningen ger dels eleverna en möjlighet att motivera inom gruppen varför olika artiklar är viktiga och dels en insikt om hur de hänger ihop. Tanken med sakartiklarna är att de ska läsas som en helhet. Det går med andra ord inte att lyfta ut en sakartikel och läsa den helt skild från de andra. Man brukar därför tala om att konventionen är ”hel och odelbar”. När eleverna ”tvingas” att välja bort blir ofta detta tydligt.

¹ Barnkonventionen innehåller 54 artiklar, varav 41 är ”sakartiklar” som slår fast vilka rättigheter varje barn ska ha. Resten av artiklarna handlar om hur staterna ska arbeta med konventionen.

Efter filmen

Frågor efter filmen att diskutera:

- Vilken historia gjorde dig särskilt berörd och varför? Vilken/vilka rättighet i barnkonventionen hade den personen inte fått tillgodosedd?
- Gäller barnkonventionen för alla barn i filmen?
- UNICEF menar att filmen handlar om ”socialt utanförskap”, vad tror du menas med detta begrepp?
- Finns det några särskilda situationer i din vardag eller på din skola då du vet att barn behandlas olika och får olika förutsättningar? Tycker du att dessa olikheter är befogade eller kan det vara diskriminering?
- Vilka konsekvenser kan det få för den enskilda individen och för samhället att barn hamnar i socialt utanförskap?

Svar kan delvis hittas på <http://unicef.se/fakta/barn-i-socialt-utanforskap> och i rapporten "Jag är bara femton år, men ibland känns det redan som att det är kört", i vilken ungas röster om socialt utanförskap lyfts fram. Rapporten är framtagen av UNICEF i samarbete med Socialhögskolan.

Efter filmen är det också viktigt att informera om vart man kan vända sig om man själv eller någon i ens omgivning har liknande erfarenheter som de personer som förekommer i filmen. Exempelvis en lärare man har förtroende för, skolkuratorn, socialtjänsten, BRIS eller lokala politiker.

Övning 2 – Hitta vilka rättigheter som berörs i filmen

Dela in klassen i grupper och ge varje grupp en sammanfattning av artiklarna i barnkonventionen. Låt varje grupp få en kopia av bilder från filmen nedan. Låt eleverna plocka ut/stryka under vilka rättigheter i barnkonventionen som berörs i den aktuella intervju som de har fått. Vilka rättigheter får exempelvis Alexandro, Yousef och Ernesta inte uppfyllda av staten? Fördjupa gärna övningen genom att låta eleverna komma med förslag på vilka olika insatser från samhället som de olika personerna i filmen är i behov av.

Se kopieringsunderlag nedan.

Övning 3– Vad innebär rätten till delaktighet och inflytande?

Låt eleverna fördjupa sig i barns rätt till delaktighet och inflytande med utgångspunkt i artikel 12. Be sedan eleverna i grupp att reflektera över påståendena nedan genom att värdera på en skala på 1-5, alternativt ställa sig på en linje, för hur mycket man håller med. 1= håller absolut inte med 5= Håller med helt och hållet.

”Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till ålder och mognad.” (Artikel 12:1) Barns rätt till inflytande kommer även till uttryck i flera av konventionens artiklar som t ex rätten till information (art 13 och 17) rätten att få ge uttryck för tankar, åsikter och idéer (art 13 och 14), samt rätten att bilda egna organisationer (art 15).

Påståenden:

- Jag får ofta uttrycka mina åsikter när vuxna fattar beslut som påverkar mig (exempelvis i hemmet, skolan, mitt område, till regeringen eller FN) .
- Vuxna lyssnar på mig när jag har något viktigt att förmedla.
- Vuxna lägger för mycket ansvar på barn och unga att ta beslut om sin framtid.
- Vuxna betraktar mig som lika viktig som dem själva.
- Jag har varit med och påverkat beslut i mitt närområde.
- Vuxna borde lyssna på barnen eftersom barnen är vår framtid.
- Samhället skulle se väldigt annorlunda ut om barn och unga fick vara med och bestämma mera.

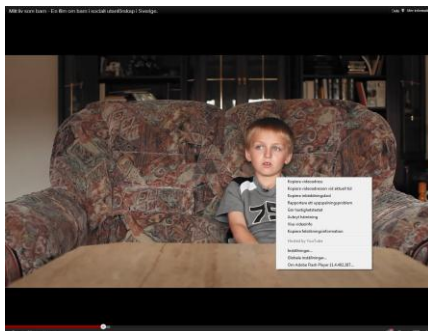
Undersök: Vilka forum för inflytande finns för barn och unga i mitt närområde? Hur kan barn och unga påverka inom skolan, i stadsdelen, i lokalpolitiken och vad som skrivs i media. Om eleverna upplever att det saknas sådana forum, hur skulle dessa kunna skapas?

Obs! Barnkonventionen handlar inte om barns rätt att fatta beslut, utan om rätten att få uttrycka sina tankar och åsikter och att få dessa beaktade i relation till sin ålder och mognad. Hur mycket ansvar ett barn ska ta måste alltid bedömas utifrån principen om barns bästa. Syftet är inte att vuxna ska avstå från sitt ansvar.

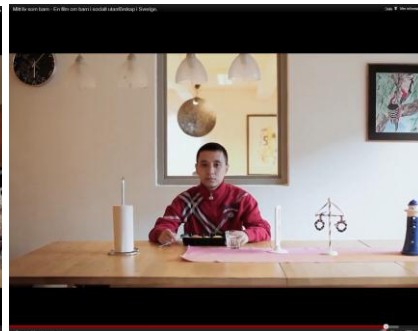
På vilket sätt bryter dessa berättelser mot barnkonventionen?

RASMUS

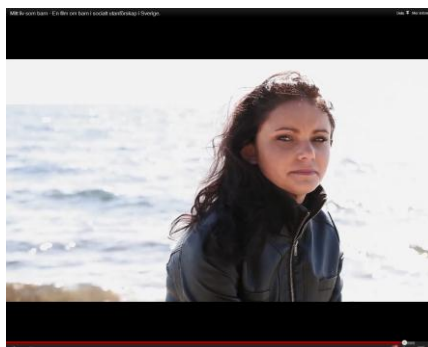
IMRE

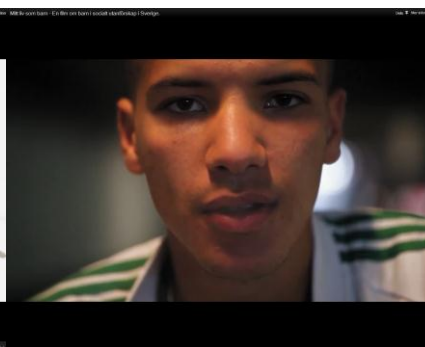
DAMIR

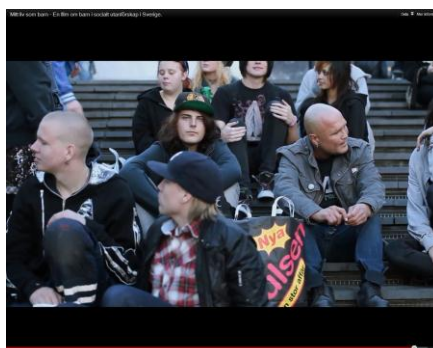
ALBA

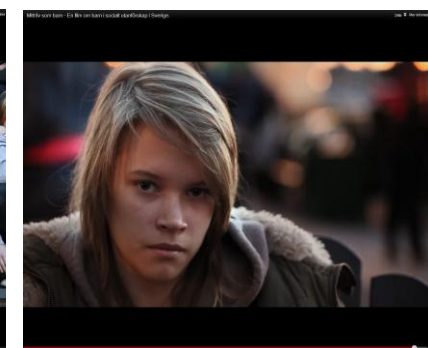
ERNESTA

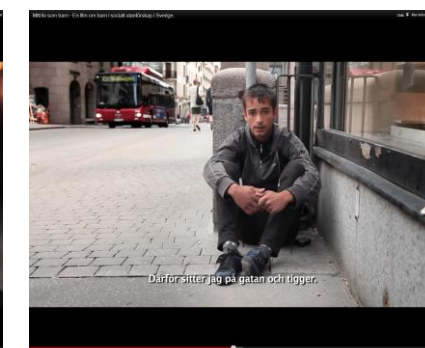
YOUSEF

CHRISTIAN

LILLY

ALEXANDRO

Vad gör UNICEF?

UNICEF finns representerat i över 190 länder och territorier. I över 150 av dem driver vi i samarbete med ländernas regeringar långsiktiga utvecklingsprojekt för utsatta barn.

På UNICEF i Sverige arbetar vi för att grundprinciperna i barnkonventionen ska få genomslag i alla sammanhang där barn lever och verkar, oavsett deras sociala, ekonomiska och kulturella bakgrund. De grundläggande principerna i barnkonventionen är att varje barn har rätt att skyddas mot diskriminering, att barnets bästa ska komma i främsta rummet, rätt till liv och utveckling samt rätt att bli hörd.

UNICEF Sverige arbetar bland annat för att bilda opinion och påverka beslutsfattare i Sverige så att barn som lever i socialt utanförskap ska uppmärksammas och få sina behov och rättigheter respekterade. Målet är att varje barn ska få sina rättigheter tillgodosedda enligt barnkonventionen.

Läs mer på <http://unicef.se/sa-arbetar-vi>

//Detta material är producerat av Lisa Ericson, ansvarig för opinionsbildning barn och unga, UNICEF Sverige//

Kontakt:

UNICEF Sverige
Telefon: 08-692 25 00
E-post: unicef@unicef.se
Box 8161
104 20 Stockholm